

Партиципативно буџетирање во рурални населени места во општина Крушево

This project is financed by
the European Union

Бриф за политиките бр. 57

Овој бриф за политиките им препорачува на локалните власти имплементација на процесот на партиципативно буџетирање во сите населени места, урбани и рурални, со цел креирање на буџет што ќе ги отсликува потребите и приоритетите на сите жители на општината, без разлика на нивното место на живеење.

ПРОБЛЕМ

Партиципативното буџетирање (ПБ) како процес во кој се вклучуваат сите засегнати страни во креирање на локалните буџети отвора простор за локалните заедници да разговараат за правична распределба на ресурсите и приоритизација на потребите. Притоа, партиципативното буџетирање може да се асоцира со симболична распределба на дел од јавните пари за локалните приоритети, но и со значајна сума на јавни пари што може да придонесе за структурни реформи во локалната заедница во насока на значајно подобрување на квалитетот на живот. Во изминатите пет години, имаше позитивен тренд кон спроведување на овој процес во земјава кој, иако ја унапреди вклученоста на заедницата при донесување на општинските буџети, местото на живеење на лицата

вклучени во процесот на ПБ речиси никогаш не било во првите редови на развојот на ПБ. Нема докази дека партиципативното буџетирање во општините каде што постои го зема предвид местото на живеење на засегнатите лица, што значи дека не се забележани посебни напори за вклучување на жителите на урбаните и руралните населени места во овој процес.

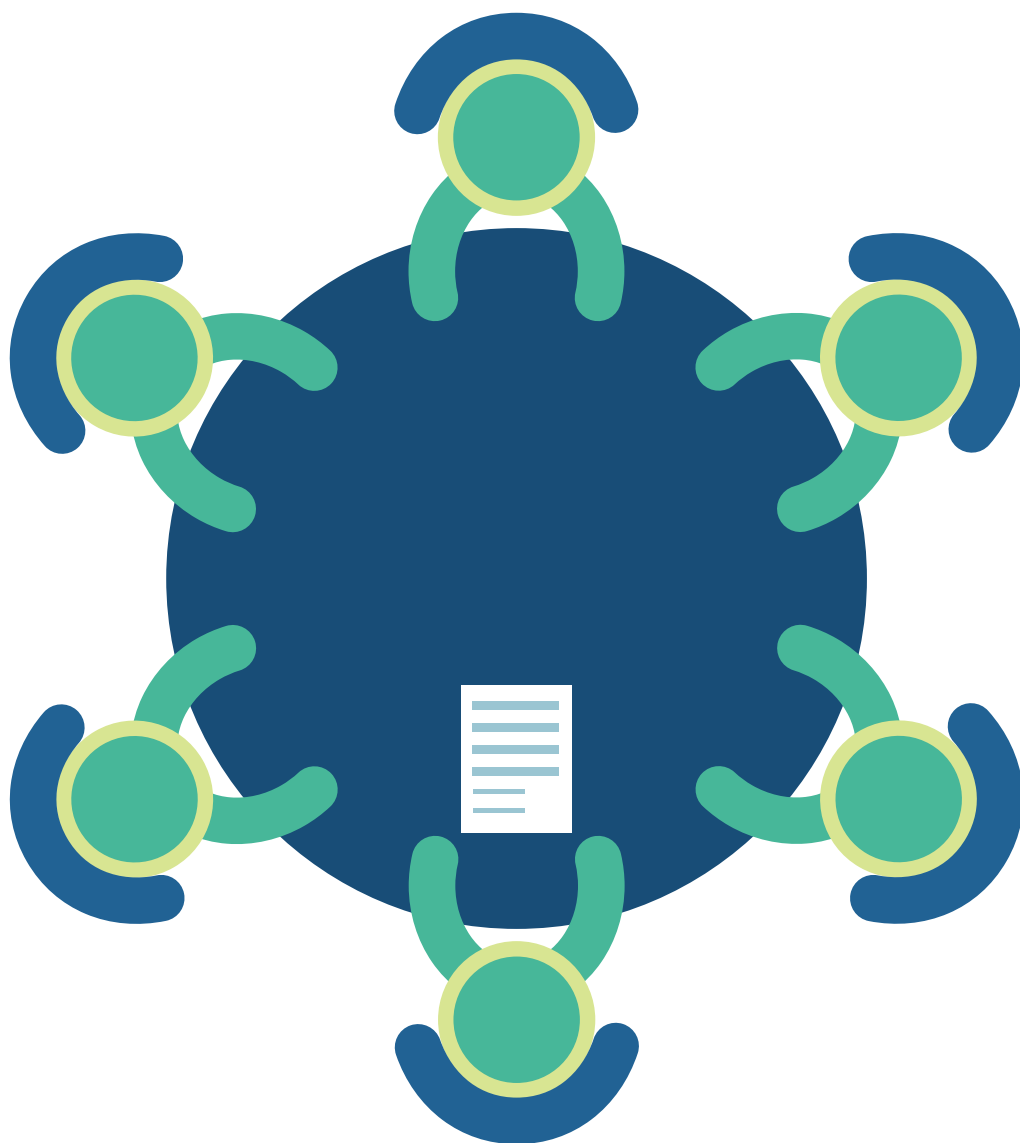
Општина Крушево е една од општините вклучени во иницијативата на Finance Think за воведување ПБ во општините во земјава, која покажа исклучителни резултати во целиот процес. Имено, Крушево воведо ПБ при носење на буџетите во две последователни години, и издвои речиси 20% од својот буџет за финансирање на проекти што беа побарани од граѓаните за време на јавните дискусии.

Дополнително, на јавните дискусии имаше релативно голем број учесници во споредба со другите општини вклучени во проектот, нешто повеќе од 60, што е всушност импресивна бројка за општина која во последната деценија се соочи со масовна депопулација. Сепак, она што е значајно е што сите учесници на јавните дискусии беа жители на град Крушево, што е само едно од 19-те населени места што ги опфаќа општина Крушево. А во централното градско подрачје, односно градот Крушево, живее 56% од вкупното население во Крушево, што значи дека приоритетите и потребите

на останатите 44% жители во руралните населени места, не добиле можност да бидат јавно дискутирани. Тоа значи дека ниту еден жител на останатите 18 рурални општини не присуствувал на јавните дискусии, што може да има нерамномерно отсликување на локалните потреби на сите жители во буџетот на општина Крушево. Оттука, целта на оваа анализа е да испита дали и во која мера приоритетите и потребите на жителите во руралните и урбаните населени места на општина Крушево се земаат во предвид при подготовка на локалниот буџет.

МЕТОДОЛОГИЈА

Неучеството на жителите на руралните населени места во процесот на ПБ може да се објасни со неколку аспекти. Прво, дел од руралните населени места се оддалечени и до 20 километри од градот Крушево, што би ги чинело време и пари, жителите на овие места да одат на јавните дискусии организирани надвор од нивните населени места. Второ, дел од жителите на руралните населени места не ги познаваат своите права и можности за вклучување во процесот на партиципативно буџетирање. Трето, економската

активност на лицата од руралните средини главно им е во земјоделскиот сектор, што често им претставува временска бариера за присуство на ваков тип настани. Четврто, дел од жителите на руралните населени места не ја добиваат навремено, или воопшто, информацијата за организираните јавни дискусии. Петто, без разлика на населеното место учеството на јавните дискусии е детерминирано и од степенот на образование и свесноста за вклучување во дизајнот на локалните политики.

Со цел адресирање на гореспоменатите јазови, иницијативата се заснова на следнава методологија:

1. Подигнување на свеста и запознавање на населението, особено од руралните населени места, со процесот на ПБ, начините за вклучување и можностите за предлагање проекти што треба да се

финансираат од локалниот буџет за да го подобрат животот во локалната заедница преку подготовка и дисеминација на визуелни производи што на јасен но едноставен начин ги пренесуваат пораките до локалното население, со цел зголемување на нивното знаење и вештини да се вклучат во процесот на ПБ.

2. Организирање локални консултации во форма на јавни дискусии во четири рурални населени места за да им се даде можност на жителите за учество и вклучување во процесот на креирање на локалниот буџет. Имено, беа организирани локални консултации во населените места Бучин, Норово, Пресил и Светомитрани, каде присуствуваа по еден член на Советот на општина Крушево како претставници од двете најголеми политички партии во земјава.

3. Спроведување структурирани анкетни прашалници со жители на градот Крушево и девет рурални населени места (Алданци, Борино, Бучин, Врбоец, Норово, Пресил, Саждево и Светомитрани) со цел собирање на нивните демографски податоци, информации за нивно претходно искуство со ПБ и идеи и предлози што треба да се имплементираат со средства од локалниот буџет во насока на подобрување на квалитетот на живот во општината.

4. Документациска анализа на буџетот на општина Крушево за 2022 година и локалните програми за 2022 година достапни на веб страната на општината за да се истражи дали дадените предлози и идеи од страна на жителите на општината се предвидени за реализација во 2022 година и колкав дел од буџетот е наменет за нивна имплементација.

РЕЗУЛТАТИ

Демографски карактеристики

На организираниите локални консултации присуствуваа 64 лица, а анкетниот прашалник е одговорен од страна на 162 лица. И во двата пристапи учеството на жените е многу мало, само 10 учеснички на локалните консултации и 37 анкетирани жителки, што укажува дека нивните потреби и приоритети не се јавно изнесени, и оттука, веројатноста дека ќе останат нереализирани е многу голема. Отсуството на жените на организираниите локални консултации може да се должи на нивната традиционална улога во домот околу грижа за семејството и извршување на домашните обврски. Но, малиот број на жени што изразија подготвеност да учествуваат во искажување на потребите и приоритетите преку анкетениот прашалник укажува на ниска свест за важноста на нивното вклучување во овој

процес, особено што честопати, потребите и приоритетите на жените се разликуваат од оние на мажите. Анализата на учесниците на локалните консултации и анкетираниите жители според возраста покажува мала застапеност на младите лица на возраст до 29 години, 18,7% и 23,4% соодветно, што е показател на мал активен придонес на младите за животот во заедницата и ниско учество во процесот на креирање политики што ќе го подобрат нивниот живот.

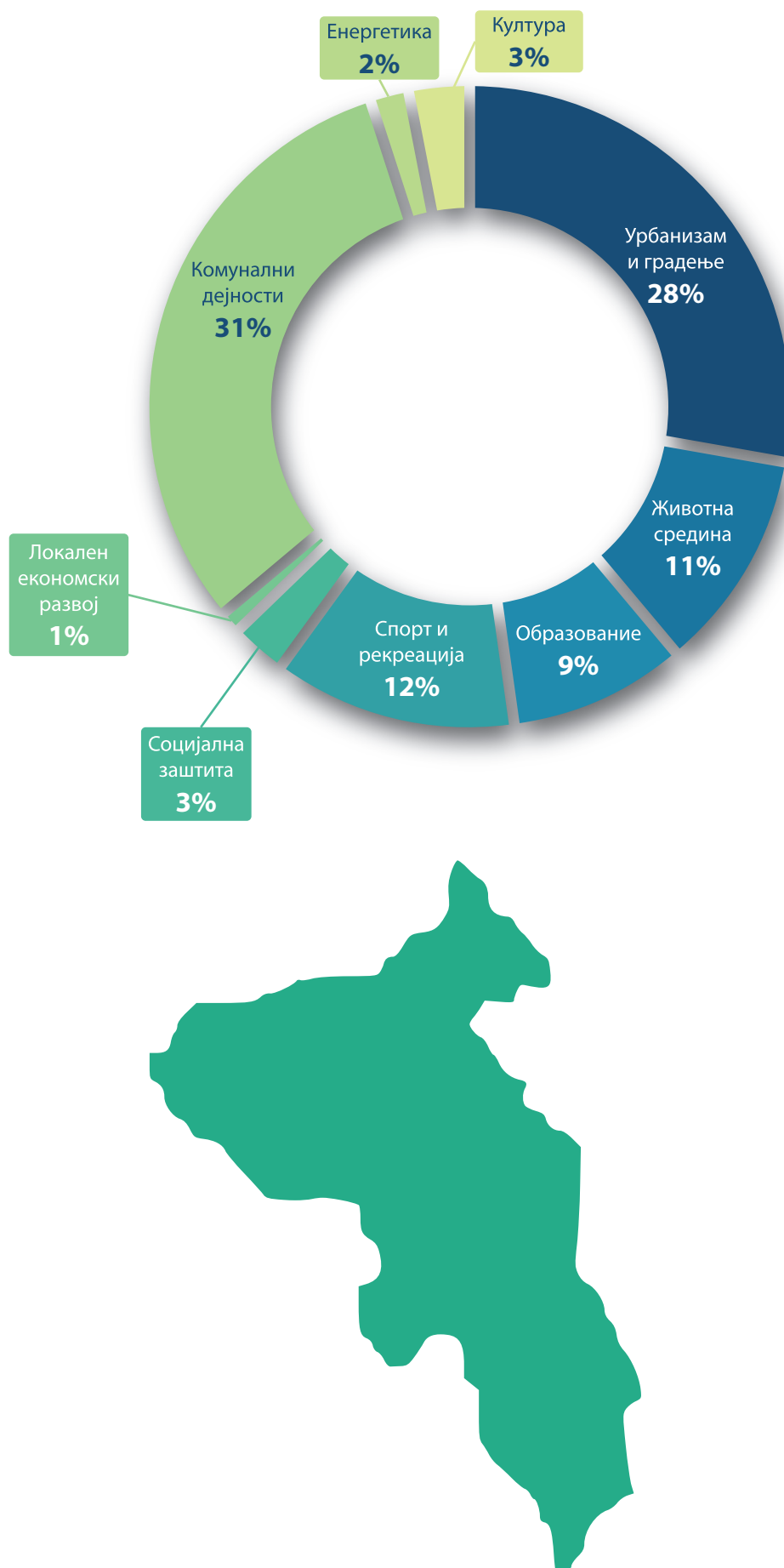
Анализата на податоците за претходно искуство во ПБ на учесниците и анкетираниите лица е поразителна, особено податоците за жителите на руралните населени места кои покажуваат дека ниту еден учесник/испитаник претходно не учествувал на вакви или слични настани за креирање на локалниот буџет ниту имал можност да даде предлог и идеја што треба да се финансира со цел подобрување на животот во локалната заедница.

Дадени идеи/предлози

За време на организираниите локални консултации, како и во структурираниот прашалник, вклучените лица имаа можност да дадат предлози што треба да се имплементираат од страна на Општината, со цел подобрување на квалитетот на живот во локалната заедница. Притоа, предлозите треба да исполнуваат најмалку два критериуми за да бидат предмет на разгледување од страна на Општината, и тоа: да бидат во надлежност на општината и да бидат од интерес за мнозинството жители во Општината. Бројките покажуваат дека во текот на овој процес дадени се 101 предлог за подобрување на квалитетот на живот во општината, од кои 40 се предлози дадени од жителите на градот Крушево, а останатите 61 се предлози од жителите на руралните населени места, кои, во просек, дадоа 7 предлози по населено место. Дадените предлози ги категоризираме согласно надлежностите на општините: урбанизам и градење, заштита на животна средина, спорт и рекреација, образование, социјална заштита, локален економски развој, комунални дејности, култура, здравствена и противпожарна заштита (Службен весник на РСМ, 2002). Графикон 1 покажува дека повеќе од половина (58%) од дадените предлози се насочени кон урбанизам и градење и комунални дејности, додека најмал број се предлозите за подобрување на социјалната заштита (3%), локалната култура (3%) и енергетиката (2%).

Графикон 1. Предлози и идеи на учесници и анкетирани лица, според надлежноста на општината

Во делот на урбанизам и градење, најголем дел од жителите на градот Крушево бараат реконструкција на локалните улици, додека во 8 од 9 рурални населени места, најгорлив проблем се неасфалтираните селски улици. Во делот на комунални дејности пак, во сите девет населени места главна потреба е изградба на канализациона мрежа а за жителите на градот најважно е решавање на проблемот со водоснабдување. Решавање на проблемот со отсуство на контејнери и депонија за фрлање на отпад е приоритет за повеќе од половина од жителите од сите населени места, кои бараат итно решавање со цел заштита на животната средина. Во делот на спорт и рекреација, жителите на руралните населени места бараат само изградба на нови или реконструкција на постојните спортски игралишта со цел обезбедување на простор за рекреација на локалното население, додека жителите на градот имаат повеќе предлози за проширување на спортската понуда во градот, како изградба на фитнес зона, надворешен базен, авантуристички парк, камп зона и слично. Во делот на образование дадени се девет предлози, од кои четири се капитални предлози со кои се бара реконструкција на локалните училишта во населените места Борино, Бучин и Пресил како и отворање на училиште во Јакреново, и пет тековни предлози насочени кон подобрување на осветлувањето во дворот на училиштето во Пресил и вработување хигиеничарка со цел подобрување на условите во кои се изведува наставата, опремување на училиштето во Бучин со компјутери и компјутерска опрема и организирање на кампања за сајбер криминал за поттикнување на свеста на учениците што живеат во градот.

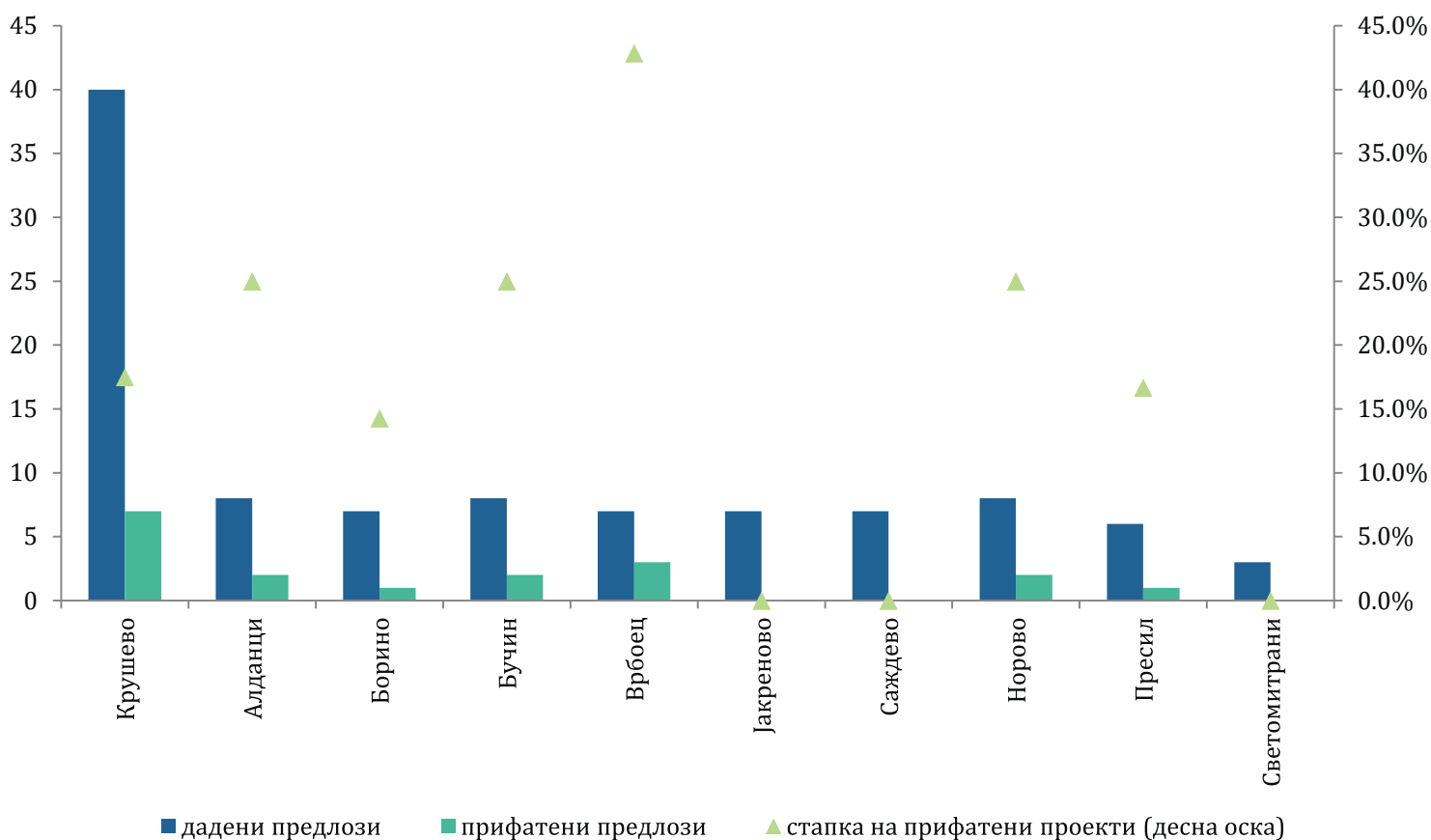
Прифатени идеи/предлози

Последниот чекор од анализата вклучува документациска анализа на буџетот на општина Крушево за 2022 година и комуникација со претставници од секторот за буџет и финансирање, со цел мапирање на буџетските ставки во кои е предвидена реализација на некој од дадените предлози. Графикон 8 покажува дека од вкупно 101 дадени предлози, 18 проекти се предвидени за имплементација во буџетот за 2022 година, со што стапката на прифатени проекти изнесува 17.8%, што е двојно пониска стапка споредено со 2020 година, која може да се

оправда со ограничениот локален буџет и неизвесноста наметната од пандемијата од Ковид-19, но исто така и помала активност во иницирање предлози од населението. Во апсолутен број, најголем дел од прифатените предлози се од жителите на градот Крушево, но стапките на прифатени проекти покажуваат голема разноликост според населено место. На пример, стапката на прифатени проекти во Врбоец е највисока, речиси 43%, додека во Саждево, Светомитрани и Јакреново не е предвидена имплементација на ниту еден проект побаран од страна на

жителите на овие населени места. Но, од Општината потврдуваат дека и во овие населени места во 2022 година ќе се имплементираат проекти што ги бараат жителите, како на пример доизградба на резервоар за вода во Јакреново, изградба на водоводна мрежа во Саждево и изградба на пат кон Светомитрани. Средствата за овие проекти не се видливи во буџетот бидејќи се обезбедени од други извори, како Светска Банка, Европска Инвестициона Банка и сл., и се исплаќаат директно на изведувачите на проектите.

Графикон 2. Стапка на прифатени проекти

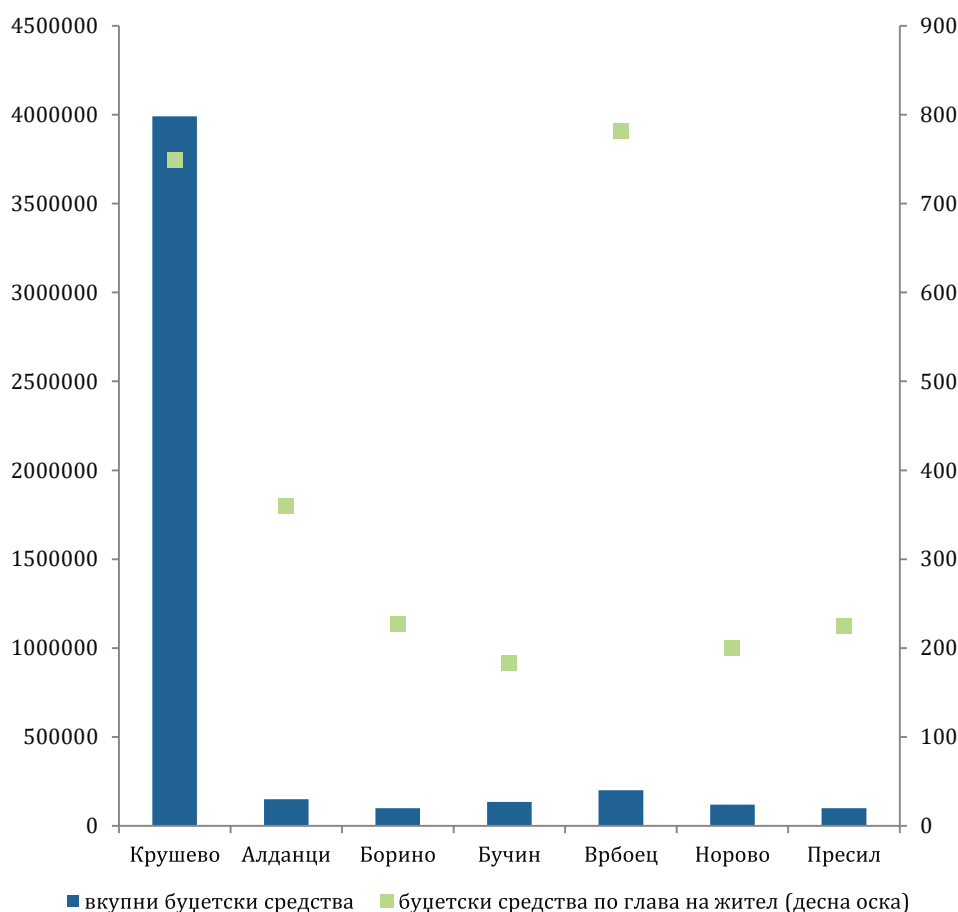
За имплементација на овие проекти издвоени се речиси 4,8 милиони денари, од кои скоро 4 милиони за проекти што ги бараат жителите на градот Крушево, а останатите 805 илјади денари за имплементација на проекти во шест рурални населени места каде износот на издвоени средства се движи од 100 илјади во Борино и Пресил до 200 илјади во Врбоец. Графикон 10 покажува дека и покрај тоа што износот на вкупни средства наменет за имплементација на проекти во градот е неколкукратно повисок од оној наменет за руралните средини, сепак, по глава на жител најмногу средства се издвоени за имплементација на проекти во Врбоец (781 денар) а најмалку за Бучин (183 денари).

Дополнително, во локалната развојна програма 2022-2024 година предвидени за имплементација се и други проекти што ги бараат жителите на општината со средства што треба да се обезбедат од други извори. За имплементација на овие проекти планирани се речиси 114 милиони денари, што е релативно голем износ во однос на вкупниот буџет на општината, но се очекува тие да придонесат кон значително зголемување на квалитетот на живот со оглед што се насочени кон решавање на основните потреби на локалните жители. Но, останува неизвесно дали и во која мера ќе се обезбедат планираните средства и со тоа, ќе се реализираат планираните активности.

ЗАКЛУЧОК И ПРЕПОРАКИ

Со цел вклучување на жителите на руралните населени места во креирање на буџетот на општина Крушево, во 2021 година организиравме средби и анкетиравме жители на девет рурални населени места на општината, во насока на креирање буџет според локалните потреби и приоритети на сите жители. Најголем дел од вклучените лица се мажи, на возраст помеѓу 30-59 години, што укажува на ниско учество на жените и младите лица во процесите на креирање локални политики. Според надолжноста на општината, речиси две третини од потребите на учесниците се класифицираат во две групи, комунални дејности и урбанизам и градење, а многу мал дел од бараните проекти се во доменот на социјална заштита, култура, локален економски развој, образование, што укажува дека за жителите најважно е решавање на недостиг на основни услови за живот како изградба на канализациона мрежа, водоводна мрежа, асфалтирање на улици и сл. Паралелно на тоа, 78% од прифатените предлози припаѓаат на овие две категории, а само 4 од 18 прифатени предлози се во доменот на спорт и рекреација, култура и локален економски развој. За нивна имплементација предвиден е релативно мал износ на средства од 4,8 милиони денари, што е само 2,4% од вкупниот буџет на општина Крушево за 2022 година. Сепак, во развојната програма на Општината планирани се и 114 милиони денари за имплементација на големи капитални инвестиции, што не треба да се потценат, но останува неизвесноста околу собирање на планираните средства за реализација на предвидените проекти.

Графикон 3. Буџетски средства за имплементација на прифатени проекти, вкупни и по глава на жител

Со цел поддршка на партиципативното одлучување и зајакнување на процесот на ПБ во локалната заедница, потребен е сет на мерки што треба да се превземат од сите засегнати страни.

Локалните власти треба да вложат напори за:

- Зголемување на свеста и знаењето на локалните засегнати страни за можностите и начините за нивно вклучување во ПБ,

- Пренесување на домашни и меѓународни позитивни практики со цел поттикнување на локалните засегнати страни да учествуваат во овој процес,

- Зголемување на учеството на одредени засегнати страни, како млади, жени, ранливи лица, но и канализирање на ресурси за исполнување на нивните потреби, со цел обезбедување инклузивност и одговорност,

- Организација на настани за ПБ во сите населени места во општината, за да се слушнат потребите и приоритетите на сите жители,

- Поголема финансиска независност од централниот буџет со цел прибирање поголеми ресурси наменети за партиципативно буџетирање,

- Рамномерна распределба на средствата издвоени за ПБ за сите населени места.

Жителите, бизнис секторот и граѓанското општество треба да покажат поголем интерес за учество во овој процес, поддршка на неговата организација и менаџмент, со цел истиот да стане редовна пракса и клучен чекор при креирање на следните локални буџети.

Finance Think е Институт за економски истражувања и политики.

Нашата Визија

Да поттикнеме економско размислување за подобра благосостојба утре.

Нашата Мисија

Да го подобриме влијанието на економските и социјалните трендови и политики врз граѓаните во Северна Македонија и регионот на Западниот Балкан, преку економски истражувања, застапување базирано на докази и водено од податоци, и поттикнување критичка дебата за економските процеси.

Истражувањето на Finance Think им помага на носителите на политиките, застапниците на политиките, креаторите на мислење, економските новинари и јавноста да ги разберат прашањата кои влијаат врз обичните граѓани.

Ул. Фредерик Шопен 1/2,
1000 Скопје
+389 2 6156 168,
www.financethink.mk,
info@financethink.mk